

Účastníci porady vyjádřili hluboké poděkování Akademii sociálních a politických věd RSR za vytvoření příznivých podmínek pro práci porady a též stranickým a státním orgánům sučavského okresu za vřelé přijetí a za poskytnutí možnosti seznámit se s ekonomickým, sociálním a kulturním životem a s úspěchy sučavské oblasti.

Protokol podepsali v Sučavě dne 10. 10. 1980 vedoucí delegací zemí, které se zúčastnily porady.

*

Na patnáctém zasedání redaktorů filozofických a sociologických časopisů se v mnoha bezprostředních a neformálních setkáních, pro která rumunští soudruzi připravili optimální podmínky, ukázala užitečnost a prospěšnost mnohostranných i dvoustranných kontaktů. Umožňují poznat teoretické i praktické pracovní problémy jednotlivých redakcí a vedou k vzájemnému sblížení těch, kteří jsou nositeli společenskovědního poznání v marxistické filozofii a sociologii.

Karel Rychtařík

Mezinárodní konference k problematice sociálního prognózování

Podle dlouhodobého plánu se koncem října 1980 uskutečnilo ve Varšavě jednání pracovní skupiny *Sociální plánování a prognózování* 16. problémové komise mnohostranné spolupráce akademií věd socialistických zemí „Vývoj sociální struktury socialistické společnosti. Sociální plánování a prognózování“. Jednání mělo za cíl na základě všestranného osvětlení přístupů k „teorii a metodologii sociálního prognózování a jejich roli v rozvoji plánování socialistické společnosti“ v jednotlivých zemích přispět k dalšímu sjednocování přístupů a k výměně poznatků. Schůzky se zúčastnily delegace z BLR, ČSSR, MLR, NDR, PLR a SSSR.

Úvodní referát *Základní teoreticko-metodologické problémy sociální metaprognózy jako základu plánování sociálních procesů* přednesl vedoucí mezinárodní pracovní skupiny a vedoucí československé delegace F. Kutta. Na základě analýzy nových podmínek socialistické rozšířené reprodukce jako objektivního základu změn v systému plánování sociálních procesů vyvodil nezbytnost vytvoření sociálního „metaplánu“, založeného na dlouhodobé sociální „metaprognóze“. Sociální metaprognóza je považována za nejobecnější, nejkomplexnější systém vzájemně propojených prognóz, které zahrnují všechny podstatné stránky společenské reprodukce ve vztahu k přírodnímu prostředí na jedné straně a k celosvětovému společenskému prostředí na straně druhé. Vzhledem ke klíčovému významu cílů je zásadní otázkou marxisticko-leninská analýza vazeb mezi nejobecnější cílovou funkcí socialismu a strukturou potřeb a strukturou zdrojů na základě vynakládaného pracovního času. Cílová funkce socialismu a komunismu je, obrazně řečeno, majákem pro formulaci prognózy a plánu.

Vědecky fundovaná prognóza založená na využití výsledků celého systému vědy má v první řadě poznávací charakter a umožňuje variantní výběr cílů, plán má potom charakter normativní. Hlavní podmínkou vytvoření speciální struktury metaprognózy je její teoretický i metodologický základ, tvořený dialektickým a historickým materialismem a marxistickou filozofií. Při rozpracování metaprognózy hraje zásadní roli vědecký komunismus, politická ekonomie a sociologie. Marxistická sociologie spolu s ostatními vědami o člověku (psychologií, lékařskými vědami, fyziologií a hygienou práce, ekonomikou práce, inženýrskou psychologií atd.) hraje rozhodující roli v *prognózování všestranného rozvoje člověka*.

Realizace sociální metaprognózy je složitý vědecko-metodologický i praktický problém, jehož řešení závisí na vytvoření *jednotné organizace a koordinace* komplexního systému dílčích prognóz ve vertikálním i horizontálním průřezu, na organizaci mezinárodní výměny poznatků a zkušeností a na konstrukci kvalitativního modelu společenského rozvoje. Strukturu metaprognózy by měly tvořit: 1. prognóza mezinárodního rozdělení práce a kooperace, zahrnující prognózu řešení globálních problémů lidstva a prognózu rozvoje mezinárodní dělby práce, kooperace a integrace v rámci světové socialistické soustavy, jakož i mezinárodně politickou a vojensko-strategickou prognózu; 2. sociální prognóza zahrnující prognózy rozvoje potřeb a spotřeby, ochrany a tvorby životního prostředí, vědecko-technickou prognózu, sociálně ekonomickou

prognózu zahrnující rozvoj politického systému, ekonomickou prognózu a prognózu rozvoje socialistického člověka.

Systém dílčích prognóz doplňují svodné prognózy akcentující změny ve vzájemných vazbách a proporcích, jako jsou prognózy strukturních společenských změn, rozvoje systému plánovitého řízení sociálních procesů a rozvoje socialistického způsobu života.

V rozsáhlé diskusi k přednesené prognostické koncepci bylo konstatováno, že systém sociální metaprognozy se rýsuje jako specifický element socialismu, základ dalšího rozvoje socialistického systému řízení, který se postupně formuje v období výstavby rozvinuté socialistické společnosti na základě rozvoje socialistické vědy, techniky a společenských vztahů.

Další referát, *O roli teorie a empirických výzkumů v prognózování procesů formování komunistické práce*, přednesla I. I. Čangliová (SSSR). Z marxistických pozic zdůraznila nezbytnost předvídat a prognózovat důsledky dnešních rozhodnutí. V tomto procesu má prvořadou roli teoretické, myšlenkové uchopení složitých součinností objektivních a subjektivních sil, které působí na objekt prognózování, což je realizovatelné pouze na úrovni teoretického myšlení. Fakty, které dodá empirický výzkum, nemohou bez teorie vysoké úrovně sehrát roli vědeckého základu prognózy, neboť problém vědecké prognózy je ve značné míře problémem vědecké ideje. Podstatou materialistického chápání dějin je idea, že práce je základem života a rozvoje člověka i společnosti. Proto také prognózy formování komunistické práce jsou nejvýznamnější v souboru sociálně ekonomických prognóz společenského pokroku. Při jejich tvorbě je v první řadě nutno vytvořit u každého vědeckého pracovníka představu o budoucí práci ve formě ideálního myšlenkového modelu, jako teoretického předpokladu prognózy ovlivňujícího veškerou další činnost vědce. Na základě prací zakladatelů vědeckého komunismu lze posléze vytvořit takový ideální model osvobozené práce, jejíž sociálně ekonomický a technicko-organizační obsah dosahuje úrovně, při níž pracovní činnost se stává seberealizací individua. Podle tohoto ideálního modelu práce je možno — za pomoci empiricky získaných informací o úrovni, tempích, tendencích růstu vybavení energií, technice, efektivnosti, kvalifikaci kádrů, vztahu k práci atd. — vypracovat prognózu komunistických prvků v práci očekávaných v příštích 20–30 letech, a to ve více variantách. Přitom je nutno počítat s variantami předvídacími vytyčení řady sociálních cílů, kterým se podřídí tempa rozvoje techniky, organizace atd.

Prof. H. Berger přednesl příspěvek na téma *O významu sociologických výzkumů v prognózování sociálně ekonomického rozvoje v NDR*. Zabýval se otázkou, jak s minimem prvotních informací dosáhnout maxima informace druhotné. Problém souvisí s rozvojem prognostických prací, jejichž efektivnost je závislá především na tom, do jaké míry se podaří působení objektivních zákonitostí vědomě využívat. Empirické výzkumy jsou nenahraditelné při zjišťování subjektivního hodnocení podmínek života. V NDR pozorují nesprávný vztah mezi objemem materiálu získaného sociologickými výzkumy a jeho využitím pro teoretické závěry o dlouhodobých změnách nebo tendencích. Zlepšení slibuje zřízení Sociologického metodického centra v AV NDR.

Příspěvek kolektivu pracovníků oddělení sociálního plánování ÚFS ČSAV na téma *Principy prognostického modelování společenských procesů* přednesl V. Pernica. Modely řídicích systémů a prognózy jejich rozvoje zahrnují jako svoji integrální část zdokonalování a zavádění metod a nástrojů řízení. Racionální využívání modelu a modelování jako nástroje řízení závisí ve značné míře na tom, nakolik mechanismus přijímání rozhodnutí a jeho realizace vytváří ucelený systém, do něhož je zabudována priorita cílů celku, a nakolik je přizpůsoben možnostem, které dávájí modely ve spojení s výpočetní technikou.

Problematické *plánování sociálního rozvoje regionálního systému v podmínkách Bulharské lidové republiky* se věnoval I. Mironov (BLR). Zvláštní důraz kladl na systém ukazatelů sociálního rozvoje regionu, jímž je možno určit integrovanost obyvatelstva ve vztahu k regionu a jeho sídlištní strukturu.

S aktuálními problémy sociálního plánování v Maďarské lidové republice seznámil konferenci vědecký pracovník Ústavu plánování při plánovací komisi MLR F. Rolek. Se zvýšením role a váhy perspektivního dlouhodobého plánování se zvýšila možnost i nezbytnost zahrnovat do plánu také sociální procesy. Především v prognostických pracích je věnována zvýšená pozornost prognózám společenského charakteru. V po-

slední době bylo v centrálních řídicích orgánech vypracováno 27 prognóz rozvoje do roku 2000, které zahrnují více než 100 dílčích prognóz, 12 prognóz je výrazně sociálního charakteru.

O československé koncepci zdokonalování plánovitého řízení sociálního rozvoje informoval M. Nebeský.

Pracovníci polské plánovací komise se zabývali především metodickými otázkami; referát *Metodologické problémy prognózování a plánování* přednesl J. Regulski a referát *Otázky a problémy přeměn role sociálně ekonomického plánování* přednesl Z. Żekoński. Prof. K. Doktor se zabýval otázkami *prognózování rozvoje a sociálním plánováním v podnicích*. Označil je za nový nástroj, který má sloužit potřebám sociálního a společenského rozvoje. Zajímavý doklad k otázkám komplexního plánování a systému získávání aktuální sociologické informace přednesl Z. Sufin. Ke zdokonalení plánovitého řízení je budován systém modelů cílů zachycující vzájemné vazby v jejich dynamice. Jde o složitý hierarchický model společenského rozvoje definovaný 4 úrovněmi a 24 dílčími cíli. Jeho počítačová interpretace na bázi modelu forresterovského typu dovolí získat variantní výsledky změnou jednotlivých parametrů. Ve vazbě na výsledky dotazníkových výzkumů v síti respondentů z jednotlivých oblastí i velkých průmyslových závodů lze předpokládat, že vznikne velmi progresivní a účelný prvek, umožňující výrazně zdokonalit plánování společenského rozvoje. K tomu je velmi účelně využívána přenosová a výpočetní technika.

Velmi zajímavé příspěvky a podnětná diskuse prokázaly další sbližování názorů, ukázaly, že se všude prosazuje postupný přechod od užšího k širšímu pojetí sociálního plánování a prognózování, přičemž teorie je spíše stimulována potřebami praxe než naopak. Nedostatky teorie v plánovací praxi i při realizaci plánů objektivně podporují úzce ekonomický přístup, zkracování časových horizontů přijímaných opatření, čímž se dále prohlubují nedostatky plánu. Ukazuje se, že vytvoření jednotného systému ukazatelů, sociálních norem a normativů uceleného systému prognostiky se dnes stává společensky velmi důležitou úlohou a podporuje myšlenku vytváření sociálního metaplánu a metaprognózy jak v národním, tak v mezinárodním měřítku.

Vladimír Pernica